

Sygn. akt I UK 428/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania S. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...]

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 października 2017 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 14 kwietnia 2016 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego
Sądowi Apelacyjnemu w [...].**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z 9 marca 2015 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w [...] z 4 grudnia 2014 r. i przyznał S. C. emeryturę od 1 października 2014 r. Sąd ustalił, że wnioskodawca urodzony 28 maja 1954 r., ukończył 60 lat; legitymuje się wymaganym okresem składkowym i

nieskładkowym w wymiarze ponad 29 lat na dzień 1 stycznia 1999 r. oraz, że w dniu 24 października 2014 r. wystąpił z wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury i nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego. Na podstawie zeznań świadków, którzy pracowali u tego samego pracodawcy jako współpracownicy i przełożeni odwołującego się na przestrzeni spornego okresu (tj. od 22 czerwca 1972 r. do 5 kwietnia 1997 r.) i którzy potwierdzili rodzaj pracy wykonywanej przez odwołującego się, Sąd ustalił, że wykonywał on w sposób ciągły i stałe prace w szczególnych warunkach w wymiarze pełnego etatu w Zakładach Mięsnych „M.” S.A. w [...] od 22 czerwca 1972 r. do 5 kwietnia 1997 r. na stanowisku rozbieracz wykrawacz. Sąd ustalił, że praca odwołującego się na stanowisku rozbieracz wykrawacz polegała na rozbiorze tusz wieprzowych, tj. przy pomocy piły ciął poszczególne elementy tuszy, z których następnie nożem wykrawał dalsze elementy. Pracę tę wykonywał stale w wymiarze pełnego etatu. Nie przebywał na urlopie bezpłatnym. Praca na tym stanowisku została zaliczona zgodnie z wykazem A dział X pkt. 8 do Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, do prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, tj. prace bezpośrednio przy uboju zwierząt. Sąd wskazał na orzecznictwo Sądu Najwyższego, to jest na wyrok z 10 lutego 2012 r. (II UK 125/11), w którym stwierdzono, że praca przy uboju zwierząt wymieniona w dziale X pkt 8 załącznika A do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. obejmuje również czynności przygotowawcze i późniejsze związane z rozbiorem mięsa. Ponadto, na wyrok Sądu Najwyższego z 6 sierpnia 2013 r. (II UK 9/13), w którym podkreślono, że czynności związane z rozdzielaniem, wykrawaniem mięsa, jego porcjowaniem należą do kategorii prac związanych bezpośrednio z ubojem zwierząt. Sąd ustalił, że odwołujący się przez cały okres zatrudnienia w Zakładach Mięsnych „M.” S.A. w [...] na stanowisku rozbieracz wykrawacz na wydziale rozbioru wieprzowego stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w okresie od 22 czerwca 1972 r. do 5 kwietnia 1997 r. wykonywał prace bezpośrednio przy uboju zwierząt polegające na rozdzielaniu i wykrawaniu mięsa. W konsekwencji, że odwołujący się legitymuje się wymaganym okresem pracy w warunkach szczególnych określonym w wykazie A i spełnia

przesłanki przyznania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym w związku z wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach wynikające z treści art. 32 w zw. z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a w szczególności § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Wyrok Sądu Okręgowego organ rentowy zaskarżył w całości. Zarzucił naruszenie: (-) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną a nie wszechstronną ocenę dowodów i przyjęcie, że ubezpieczony w okresie od 22 czerwca 1972 r. do 5 kwietnia 1997 r., będąc zatrudniony w Zakładach Mięśnych „M.” w [...] na stanowisku rozbieracz wykrawacz stałe i w pełnym wymiarze czasu wykonywał prace bezpośrednio przy uboju zwierząt, wymienione w dziale X poz. 8 wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, pomimo iż zeznania świadków nie potwierdzają takiego stanowiska; (-) art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, poprzez jego błędne zastosowanie w sprawie, polegające na uznaniu, że wnioskodawca posiada co najmniej 15-letni staż pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 14 kwietnia 2016 r. oddalił apelację. Za prawidłowe ocenił ustalenia stanu faktycznego i podstawy prawne przyjęte przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku. Oceniał, że zarzuty apelacji sprowadzają się przede wszystkim do wykazania, że część pracy wnioskodawcy, a mianowicie wykrawacza, wykonywana była bez bezpośredniego związku z ubojem zwierząt rzeźnych. Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd pierwszej instancji słusznie zwrócił uwagę na wykładnię cytowanych przepisów przedstawioną w orzecznictwie Sądu Najwyższego, która jednoznacznie przeczy rozumieniu przedstawionemu w apelacji. Wskazał, że o ile jeszcze w pierwszym wyroku z 10 lutego 2012 r., II UK 125/11 (OSNP 2013 nr 1-2, poz. 18) Sąd Najwyższy stwierdził, że praca przy uboju zwierząt wymieniona w dziale X pkt 8 załącznika A do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze,

obejmuje również czynności przygotowawcze i późniejsze związane z rozbiorem mięsa i analiza treści stanu faktycznego tej sprawy wskazuje, że dotyczyła czynności wykonywanych częściowo przy przygotowaniu, częściowo przy uboju i częściowo z późniejszymi związanymi z rozbiorem mięsa, to już w wyroku z dnia 6 sierpnia 2013 r., II UK 9/13 (LEX nr 1388598) Sąd Najwyższy podkreślił, że czynności związane z rozdzielaniem, wykrawaniem mięsa, jego porcjowaniem należą do kategorii prac związanych bezpośrednio z ubojem zwierząt. Sąd Apelacyjny stwierdził, że w ustalonym w tej sprawie stanie faktycznym nie ulega wątpliwości, że prace wnioskodawcy w spornym okresie należy zakwalifikować do prac w warunkach szczególnych i że nie miały one charakteru prac masarskich, lecz czynności związanych z obróbką tusz, ich rozbieraniem i wykrawaniem. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił zarzutu apelacji odnoszącego się do stanowisk pracy wymienionych w zarządzeniu resortowym, wskazując, że istota rozstrzygnięcia sprawy sprowadzała się do ustalenia, czy okres pracy wnioskodawcy, przy uwzględnieniu rodzaju wykonywanych prac, należy zaliczyć do pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Sąd podkreślił, że dla oceny i zakwalifikowania pracy do prac w warunkach szczególnych istotne jest, by rodzaj wykonywanej przez danego ubezpieczonego pracy zakwalifikować do konkretnego rodzaju pracy wymienionej w wykazie A rozporządzenia, bo tylko ta praca (po spełnieniu pozostałych przesłanek przysługiwania prawa do emerytury) uprawnia do obniżenia wieku emerytalnego. Sąd Apelacyjny wskazał, że zarządzenia resortowe wymieniałające stanowiska pracy mają w tym wypadku charakter pomocniczy, niedecydujący; co oznacza z jednej strony, że jeśli ktoś wykonywał pracę wymienioną w wykazie A rozporządzenia, to bez znaczenia jest, czy miało to miejsce na stanowisku wymienionym w wykazie resortowym, czy nie, i tak będzie ona zaliczona do pracy w warunkach szczególnych, zaś z drugiej strony, jeśli ktoś wykonywał pracę na stanowisku wymienionym w wykazie resortowym, lecz nie był to rodzaj pracy wymienionej w wykazie A, to tej pracy do warunków szczególnych nie można zaliczyć. W ocenie Sądu Apelacyjnego bezzasadnym było również odwołanie się do wykonywania

przez ubezpieczonego innych prac pomocniczych polegających na wywożeniu i przywożeniu towarów z hali na inne miejsca. Zdaniem Sądu, oczywistym jest, że w celu wykonywania wszystkich czynności związanych z ubojem, w tym rozbieraniem i wykrawaniem tusz, konieczne było przywiezienie ich na stanowisko pracy i odwiezienie. W ocenie Sądu czynności te po pierwsze są immanentnie związane charakterem pracy polegającej na pracy przy uboju zwierząt i stanowią jej integralną część, ponadto, zajmowały pracownikowi znikomą ilość czasu w stosunku do czynności zasadniczych. Sąd podkreślił, że również ta kwestia została jednolicie wyjaśniona w orzecznictwie sądowym, którego przegląd został uwidoczniony chociażby w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11 (OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

Wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) w związku z § 2 ust. 1, § 4 ust. 1 i poz. 8 w wykazie A dział X rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że ubezpieczony w spornym okresie przypadającym od 22 czerwca 1972 r. do 5 kwietnia 1997 r. wykonywał pracę w warunkach szczególnych, co skutkowało uznaniem, iż legitymuje się on ponad 15 – letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i w konsekwencji nieuprawnionym przyznaniem emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Zdaniem skarżącego Sąd Apelacyjny dokonał nieprawidłowej wykładni § 2 ust. 1 w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz poz. 8 w wykazie A dział X do tego rozporządzenia, która doprowadziła do przyjęcia, że ubezpieczony w spornym okresie wykonywał pracę na stanowisku rozbieracz wykrawacz w warunkach szczególnych. Skarżący za właściwe uznał stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w wyroku z 15 września 2015 r. (II UK 302/14), gdzie podniesiono, iż

przepis rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. wykaz A, dział X, pkt 8 mówiący o "pracach wykonywanych bezpośrednio przy uboju zwierząt" może mieć zastosowanie przede wszystkim do uboju zwierząt i prac bezpośrednio przy nim wykonywanych. Skarżący argumentował, że rozporządzenie we wskazanym przepisie ma na uwadze pracę szczególnie obciążającą, w której cecha ta łączy się co najmniej funkcjonalnie z czynnością uboju (pracą wykonywaną bezpośrednio przy uboju). Czym innym jest dalszy etap, czyli praca niezwiązana z ubojem a obejmująca obróbkę i przeróbkę mięsa po uboju w zakładzie mięsnym. Takie etapowe rozgraniczenie wynika z wykładni literalnej przepisu dział X pkt 8, wykaz A do rozporządzenia. Skarżący wskazał, że „praca wykrawacza mięsa w wykrywalni nie jest pracą wykonywaną bezpośrednio przy uboju zwierząt; w przeciwnym razie zatraci się granica przedmiotowa pracy w szczególnych warunkach i uprawnienie do wcześniejszej emerytury warunkowane pracą wykonywaną bezpośrednio przy uboju zwierząt zostanie rozszerzone na szereg dalszych prac przy obróbce i przetwarzaniu mięsa, składających się na dalszy etap produkcji, które przedmiotowo (rodzajowo) wykraczają poza zakres prac wykonywanych bezpośrednio przy uboju”. Skarżący posiłkował się również przepisem branżowym działu X, poz. 8 zarządzenia nr 55 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 14 lipca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach, wskazując, że nie wymienia się w nim pracy wykrawacza mięsa jako pracy wykonywanej bezpośrednio przy uboju zwierząt. Przepis działu X, poz. 8 tego zarządzenia wymienia wśród takich prac tylko następujące stanowiska: ubojowiec, parzacz, jeliciarz, gruczolarz, peklowacz, lekarz weterynarii, weterynaryjny kontroler sanitarny, oglądacz zwierząt rzeźnych i mięsa w rzeźni.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...], a także zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się mieć uzasadnione podstawy.

Zasadne bowiem okazały się zarzuty naruszenia, powołanych w skardze, przepisów prawa materialnego. Z przepisów tych wynika, że sporny okres zatrudnienia mógłby być kwalifikowany jako praca w szczególnych warunkach pod warunkiem wykonywania jej bezpośrednio przy uboju zwierząt (poz. 8 Dział X. Wykazu A rozporządzenia RM).

Sąd Apelacyjny przyjął, że praca ubezpieczonego bez wątpliwości powinna zostać zakwalifikowana identycznie jako wykonywana w szczególnych warunkach. Należy jednak zauważyć, iż zgodnie z ustaleniami Sądu Okręgowego zaakceptowanymi przez Sąd Apelacyjny w spornym okresie ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku rozbieracz – wykrawacz, a jego praca polegała na rozbiorze tusz wieprzowych i wykrawaniu z nich dalszych elementów. Wynika więc z tego jednoznacznie, że skarżący nie wykonywał prac bezpośrednio przy uboju zwierząt.

Sąd Apelacyjny przyjął jednak, że prace tego rodzaju są związane bezpośrednio z ubojem zwierząt. Jako podstawę tego rozstrzygnięcia powołane zostały orzeczenia Sądu Najwyższego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 sierpnia 2013 r., II UK 9/13 (LEX nr 1388598) stwierdził, że czynności związane z wykrawaniem, jego porcjowaniem należą do kategorii prac związanych bezpośrednio z ubojem zwierząt. Powołany został także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2012 r., II UK 125/11 (OSNP 2013 nr 1-2, poz. 18). Zdaniem Sądu Apelacyjnego poglądy wyrażone w powołanych orzeczeniach mogły zostać zastosowane do ustalonego w sprawie stanu faktycznego i pozwalały przyjąć o szczególnym charakterze pracy wnioskodawcy w spornym okresie.

Sąd Najwyższy w składzie niniejszym także akceptuje poglądy zaprezentowane w powołanych przez Sąd Apelacyjny orzeczeniach. Jednak nie oznacza to możliwości zaakceptowania rozstrzygnięcia zakwestionowanego w skardze kasacyjnej.

Należy bowiem wyraźnie podkreślić, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji odwołał się do poglądów Sądu Najwyższego w sposób wybiórczy i bez uwzględnienia zasadniczej różnicy w okolicznościach sprawy dotyczących rodzaju wykonywanej pracy wnioskodawców.

I tak w sprawie II UK 125/11 jednoznacznie ustalono, że wnioskodawca około 3-4 godzin dokonywał uboju zwierząt, a przez resztę dnia pracował przy rozbiórce mięsa. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy przyjął, że jeżeli praca przy uboju zwierząt była tylko jedną z czynności wykonywanych przez wnioskodawcę, to wykonywanie innych związanych z ubojem prac nie wyklucza kwalifikowania jego pracy, jako wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu w warunkach szczególnych.

Także w wyroku II UK 9/13 chodziło o zakres obowiązków pracownika zatrudnionego na stanowisku ubojowego. W takiej sytuacji Sąd Najwyższy stwierdził, że „prace przy uboju zwierząt” muszą być postrzegane szerzej. Jednak rozbiór mięsa do takich czynności na pewno nie należy.

W związku z powyższym należy przyjąć, że dopuszczalne jest kwalifikowanie pracy jako wykonywanej bezpośrednio przy uboju zwierząt, obejmującej nie tylko czynności ubojowe. Jednak warunkiem koniecznym zaliczenia innych prac (czynności) do bezpośrednio związanych z ubojem jest w pierwszej kolejności sam ubój zwierząt. Pogląd taki został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II UK 302/14 (LEX nr 1814908). Podkreślenia wymaga, że właśnie w tej sprawie okoliczności faktyczne były podobne do okoliczności sprawy niniejszej – wnioskodawca nie dokonywał uboju zwierząt. Tak więc w orzeczeniu tym przyjęto, że rozbieranie i wykrawanie mięsa nie stanowi pracy w szczególnych warunkach, jeżeli stanowi etap odrębny od prac wykonywanych bezpośrednio przy uboju zwierząt (dział X pkt 8 załącznika A do rozporządzenia RM z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze – Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Z ustaleń faktycznych Sądów obu instancji nie wynika by wnioskodawca dokonywał uboju zwierząt. Zatem w tych okolicznościach nie było możliwe zaliczenie pracy wnioskodawcy jako wykonywanej w szczególnych warunkach.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.